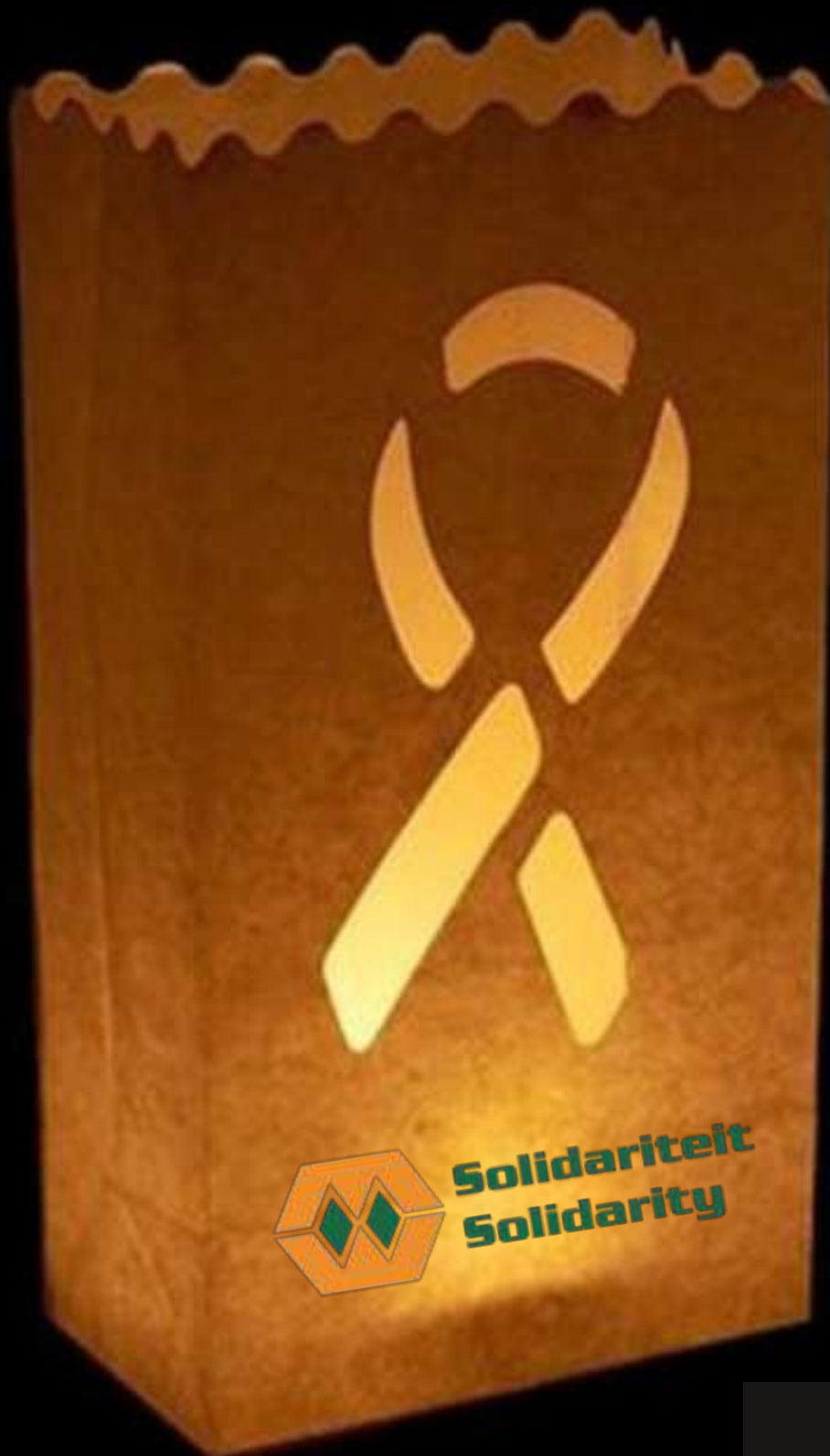

Hooglandse Nieuwe

**informatieblad voor alle geïnteresseerden
rondom de Hooglandse Vieringen van de
Ekklesia Leiden**

**zeventiende jaargang, nr. 5
november 2021
€ 2 (gratis voor leden)**

Rapenburg 100 info@ekkesialeiden.nl
2311 GA Leiden www.ekkesialeiden.nl
071-5134 558 www.rapenburg100.nl

Hooglandse Nieuwe is het blad voor alle geïnteresseerden rondom de Hooglandse Vieringen van de Ekklesia Leiden. Het verschijnt zesmaal per jaar.

Redactie Arie de Kluijver, Jasper Radder, Wim Schouten, Jan Slotboom, Myranda Wilbrink, Paulien van Yperen

Opmaak Jan Slotboom

Drukwerk Sylvia van Hoven

Downloaden
www.ekkesialeiden.nl/publicaties

Postabonnement vanaf 2022: 20 euro per jaar
Nieuwe abonnees opgeven bij het secretariaat:
info@ekkesialeiden.nl

Volgend nummer
Kopij voor het bijzondere kerstnummer van 19 december (zie pagina 20) uiterlijk op zondag 5 december naar:
hn@ekkesialeiden.nl

PASTORES

- *Christiane van den Berg-Seiffert*, participantenpastor, christiane.vandenbergh@ekkesialeiden.nl
06-21515589 (ma, di, do)
- *Rob van Waarde*, studentenpastor (PKN)
06-4193 5997, rob@rapenburg100.nl
- *Claudia Sarti*, lifecoach, claudia@rapenburg100.nl

VERENIGING Ekklesia Leiden

Zie: www.ekkesialeiden.nl

Dagelijks bestuur:

- *Marijke Nuiver* (wnd), voorzitter@ekkesialeiden.nl
- *Sytske Visscher*, secretaris@ekkesialeiden.nl
- *Chris Gerritsen*, penningmeester@ekkesialeiden.nl

REKENINGNUMMERS

Vereniging Ekklesia Leiden: NL66 INGB 0004 8198 29
- voor alle vrijwillige bijdragen
- voor lidmaatschap: € 25 (studenten € 12,50) per jaar
Stichting rk Vrienden van het Leidse Studenten Pastoraat: NL52 INGB 0000 6152 28
Stichting Diaconaal Fonds Hulpverlening LSE:
NL42 INGB 0003 3133 66 voor alle diaconale giften

◀ bijdrage november
Ekklesia Leiden

In dit nummer over *Solidariteit*

- 3 Redactioneel**
Wim Schouten
- 4 Mechanische en organische solidariteit**
Wim Schouten
- 6 Solidariteit door de eeuwen heen**
Chris Gerritsen
- 7 Ondergrondse solidariteit**
Jasper Radder
- 8 Solidariteit en vriendschap in turbulente tijden**
Wilmienneke Koppe
- 9 Kleur bekennen - kunst & solidariteit**
Jan Halin
- 10 Terug naar de bron?**
Wim Kuin
- 12 Een oproep tot solidariteit**
Jasper Radder
- 14 Solidarność**
Monique van der Gaag

... en verder

- 15 Hooglandse Vieringen**
Cor van Bree
- Ekklesianieuws**
- 16** - van de penningmeester
- van de diaconie
- 17** - van het bestuur
- van de werkgroep Duurzaamheid
- van Studium Generale
- Actief en informatief**
- 18** - Dankwoord
- Stille- en ontmoetingswandeling
- Lezersreactie
- 19** - Green Kitchen Leiden
- 20** - Opruimactie kindernevendienst
- 21 Feddema actueel**
Bericht van de redactie
- 22 Het gedicht van ...**

Solidariteit

Wim Schouten

Mensen zijn sociale dieren. Ze kunnen niet zonder elkaar. Daarom leven ze in sociale verbanden. Daarom ook noemen we de verzameling van alle mensen bij elkaar in bijvoorbeeld een land de *samen*leving. Met andere woorden: leven doe je samen. Al sinds Thomas Hobbes weten we dat wanneer iedereen voor zichzelf leeft, het leven kort, gewelddadig, gevaarlijk en akelig is. Het is daarom belangrijk, de samenleving en alle deelverzamelingen daaronder bij elkaar te houden. Zelfs de bomen in het bos weten dat volgens Jasper Radder. Het sociale cement waarmee dat bij elkaar houden plaatsvindt, noemen we *solidariteit*. Over de bronnen van die solidariteit is ruim 120 jaar geleden heel systematisch nagedacht door de Franse socioloog Emile Durkheim. Verderop in dit nummer ga ik daar nader op in.

Solidariteit heeft ook een tweede, verwante betekenis. Het begrip kan slaan op de helpende hand die bokkonen uitsteken naar pechvogels. Dat doen ze soms vrijwillig, en soms gedwongen door regels en wetten. Deze betekenis houdt verband met de vorige omdat de wetenschap dat je er in geval van nood niet alleen voor staat, je een band geeft met het geheel. Over hoe door de eeuwen heen de solidariteit van

de sterken met de zwakken vorm kreeg, schrijft Chris Gerritsen.

Solidariteit kan dus gaan over verbondenheid waardoor je samen meer kunt bereiken en beter kunt leven dan ieder voor zich. En het kan meer specifiek ook slaan op herverdeling van sterk naar zwak. In beide betekenissen van het begrip is het een actueel thema. En beide betekenissen komen in de bijdragen aan dit solidariteitsnummer van de HN terug. Zo ziet Jasper Radder het als een daad van solidariteit, wanneer mensen die denken weinig van het coronavirus te vrezzen te hebben, zich laten inenten om daarmee degenen die kwetsbaarder zijn te beschermen. Dat impliceert een groot vertrouwen in de politieke en wetenschappelijke instituties. Zijn bijdrage illustreert daarmee dat solidariteit in de zin van sterken die zwakken helpen alleen mogelijk is wanneer de solidariteit van de eerste soort, het sociale cement, sterk genoeg is.

Solidariteit is in beide betekenissen belangrijk. We kunnen niet zonder sociaal cement, en we kunnen niet zonder de zekerheid dat we, indien nodig, voor elkaar klaarstaan. Maar beide vormen van solidariteit kunnen ook te ver gaan. Zoals de knellende sociale en politieke verhoudingen in de voormalige DDR, waartegen, zoals Wilmienneke

Koppe beschrijft, in de film 'Das Schweigende Klassenzimmer' een hele schoolklas solidair in opstand komt. Of zoals in de bijdrage van Monique van der Gaag duidelijk wordt gemaakt hoe solidariteit van een mantelzorger met een hulpbehoevende medemens kan stuiten op de solidariteit met het eigen lijfsbehoud.

In onze geïndividualiseerde samenleving is echter over het algemeen het risico van te weinig solidariteit groter dan dat van een te veel. Daarom is het goed om ons te laten inspireren door verhalen. Zoals Wim Kuin door dat van Job. God is pas solidair met ons allen wanneer wij dat zijn met elkaar. En Jan Halin laat zien dat kunst onze verbeelding aan het werk kan zetten waardoor we met elkaar het onmogelijke waar kunnen maken. Dat is ook waarvoor we onze Ekklesia nodig hebben; een bron van inspiratie om over de grenzen van het mogelijke heen te kunnen kijken. En zo in verbondenheid met elkaar, met vorige en met toekomstige generaties, met de natuur en met het geheel van de schepping te werken aan een betere wereld.

Mechanische en organische solidariteit

Wim Schouten

Het thema van dit nummer van de HN herinnerde mij aan een intellectuele uitdaging waar ik meer dan een halve eeuw geleden in het eerste jaar van mijn studie sociologie voor werd gesteld. Het betrof de bestudering van het uitsluitend in het Frans verkrijgbare proefschrift van de 19e-eeuwse Franse socioloog Emile Durkheim, getiteld 'De la division du travail social', ofwel 'over de maatschappelijke arbeidsverdeling'.

Het was een zware klus om als eerstejaars student door deze 19e-eeuwse Franse pil heen te komen. Maar het doorslikken ervan was ook heel lonend. De manier van kijken naar maatschappelijke verschijnselen die eruit sprak, was voor mij een belangrijke oogopener. Ik zal proberen om op grond van wat ik van dit boek onthouden heb, iets te schrijven over solidariteit in de maatschappij van hier en nu.

Solidariteit en anomie

Centraal in het boek van Durkheim staat een drietal begrippen: mechanische solidariteit, organische solidariteit en anomie. Mechanische solidariteit gaat over maatschappelijke samenhang op basis van traditie, religie, familie, gewoonte, regels. Organische solidariteit slaat op maatschappelijke samenhang door onderlinge afhankelijkheid als gevolg van een arbeidsverdeling; een samenhang tussen de radertjes die alleen samen het uurwerk kunnen laten draaien. Anomie is de situatie waarin de maatschappelijke samenhang te wensen overlaat doordat de mechanismen die eraan ten grondslag liggen niet goed meer werken. Die mechanismen zijn bij mechanische solidariteit o.a. overeenstemming over tradities, rituelen, maatschappelijke posities, religieuze voorschriften. Bij organische solidariteit gaat het om overeenstemming over de verdeling en de inhoud van functies ofwel rollen van groepen en van individuen.

Van mechanische naar organische solidariteit

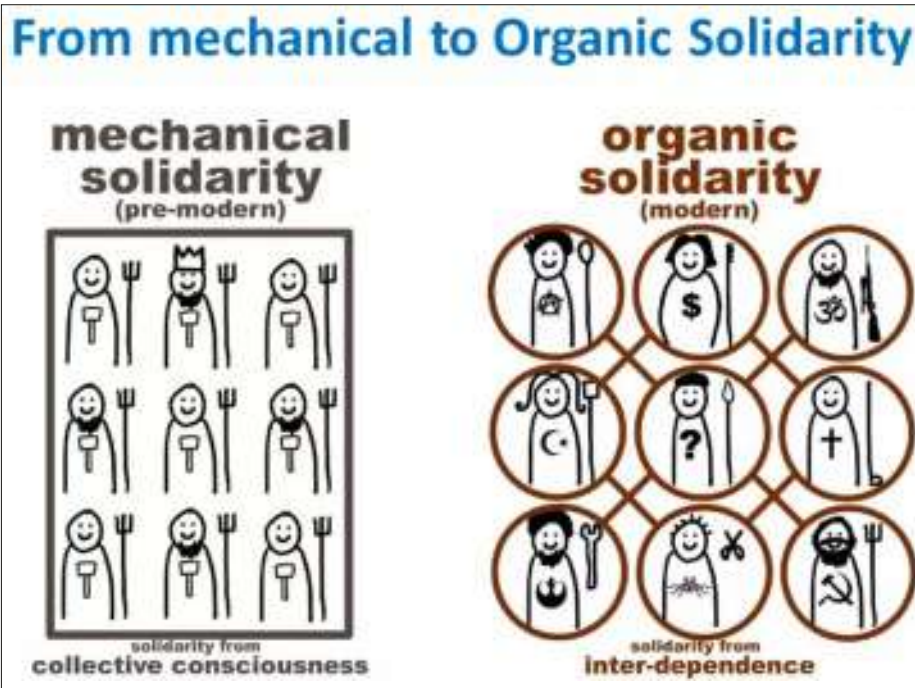
Volgens Durkheim zijn primitieve gemeenschappen overwegend gebaseerd op mechanische solidariteit. De maatschappij vertoont samenhang op basis van overeenstemming over posities en regels. Je bent niet wat je doet, maar je bent waar je vandaan komt. De moderne maatschappij wordt volgens hem bij elkaar gehouden doordat er dankzij de industriële revolutie sprake is van een fijnmazig netwerk van samenhangende functies die met elkaar de maatschappij laten functioneren.

De koning van Hispanje kon ophoepelen

Interessant is om je te realiseren dat in de Nederlanden door de opkomst van de steden met hun diversiteit aan beroepen en hun mogelijkheden tot sociale stijging de feodale verhoudingen, bijeen gehouden door duidelijke scheidsmuren tussen de standen en een geloof in van God gegeven machts- en welvaartsverhoudingen, al eerder onder druk waren komen te staan. De koning van Hispanje hadden we altijd geëerd, maar als oude tradities en religies handel en industrie, en daarmee de opbouw van een welvarende, meritocratische samenleving in de weg stonden, dan kon zijne majesteit samen met zijn paapse prelaten ophoepelen. Nederland beleefde dus een gouden eeuw, doordat daar al snel de organische solidariteit de overhand kreeg boven de mechanische.

En dan nu naar onze tijd

De basis voor mechanische solidariteit is smal. De maatschappij is sterk geïndividualiseerd en gesecculariseerd; meer ieder voor zich dan God voor ons allen. En wie vasthoudt aan oude tradities en rituelen, krijgt de Zwarte Piet. Een gezamenlijk gedragen geloof in hoe een ieder zich in de maatschappij dient te gedragen ontbreekt grotendeels. Zelfs het gezag van de overheid is tanende. Niet alleen de wetenschap, maar ook de wet is maar een mening. De organische solidariteit staat eveneens onder druk. Een duidelijk gevoel van onderlinge verbondenheid doordat iedereen herkenbaar zijn of haar specifieke bijdrage levert aan het geheel ontbreekt. Dat doet zich voor op alle niveaus; van wereldschaal tot op gezinsniveau.

De arbeidsverdeling globaliseert

Globalisering heeft de arbeidsverdeling internationaal gemaakt. Onderlinge afhankelijkheden beperken zich daardoor niet langer tot de grenzen van gemeenschappen waarmee we ons verwant voelen en met wie we, gestuurd door wet- en regelgeving, samenwerken. Ook het grootste probleem waar de mensheid zich momenteel voor gesteld ziet, de klimaatcrisis, is een probleem dat alleen op wereldschaal kan worden aangepakt. En mondiale instituties zijn nog altijd te zwak om daar op overtuigende wijze leiding aan te geven.

Vakkenschap is iets van vroeger

Beroepsprofielen zijn onduidelijker geworden. Lees de functieomschrijvingen in personeelsadvertenties er maar eens op na: veel vage omschrijvingen die meer de tijdgeest dan de functie-inhoud beschrijven. Welk beroepsbeeld roept 'developer bij een start-up' bijvoorbeeld op? De waarde van vakkennis heeft een halveringstijd van hooguit twee jaar. Vakkennis is daarmee net zo tijdelijk als de dienstverbanden. Wanneer vorm, functie en positie van elk radertje erg tijdelijk zijn, dan staat de solidariteit binnen het raderwerk al snel onder druk.

Iedereen mag op zondag het vlees snijden

Ook op gezinsniveau staan beide bronnen van solidariteit onder druk. De mechanische solidariteit is verzwakt door het wegvallen van religieuze verboden en maatschappelijke taboes op scheiding. De organische solidariteit wordt verzwakt doordat de duidelijke arbeids-

verdeling tussen de man als kostwinner en de vrouw als full time huishoudster en kinderverzorgster in de meeste gezinnen (gelukkig) iets van vroeger is. Liefde is het enige dat nog rest om huwelijken in stand te houden. Dat is mooi als het lukt, maar helaas is het vaak niet genoeg.

Via social media op zoek naar nieuwe verbanden

Mensen zijn op zoek naar nieuwe verbanden. Het is dan ook geen wonder dat er zich een enorme ontwikkeling voordoet op het gebied van social media. Nationaliteit, woonplaats, beroep, baan of familie doen er daarbij niet toe. Dankzij algoritmen creëren de nieuwe media bubbels waardoor iedereen een plek krijgt in een warm bad naar keuze van gelijkgestemde zielen die bij alles wat je zegt direct je gelijk bevestigen en je ego strelen. De immateriële omgeving waarin je leeft komt daardoor los te staan van de materiële. De mensen die je dagelijks fysiek ontmoet, zijn niet degenen waarmee je je verbonden voelt. Je leeft in een wereldwijd verspreid dorp.

Religie als alternatief

Een alternatief vormen orthodoxe geloofsgemeenschappen. Wanneer je met een groep een religie, of een heel tegendraadse opvatting over een maatschappelijk fenomeen deelt waarmee je je duidelijk onderscheidt van de rest van de mensheid, dan heb je een bron van solidariteit te pakken. Dat is dan wel een vorm van exclusieve solidariteit. Ongelovigen kunnen het schudden. We zien dit terug bij een aantal moslimge-

meenschappen, maar ook bij orthodoxe christelijke kerken. Zij bieden in deze anomische tijden een schuilplaats van mechanische solidariteit. Dat doen ze veel effectiever dan religieuze stromingen die niet zo van de regels en de dogma's zijn. Als iedereen zelf mag denken, dan ben je niet gauw verbonden door gezamenlijke gedachten. Dat verklaart misschien waarom onze Ekklesia meer vergrijsd dan sommige orthodoxe geloofsgemeenschappen.

Geen panklare oplossing

Niets is gevaarlijker voor een samenleving dan een profeet die mensen de enige ware weg wijst naar nieuwe sociale verbanden, naar nieuwe bronnen van solidariteit. Wie dat probeert, is voor hij het weet een massamoordenaar met een snorretje. Toch eindig ik niet in mineur. De mens is een sociaal wezen en zal altijd en overal zoekend en tastend, hoofdstotend en struikelend, zonder zich daar uitdrukkelijk van bewust te zijn, toewerken naar een nieuwe basis voor solidariteit, naar nieuwe vormen van verbondenheid met medemensen. Ik denk dat jonge mensen, niet belast met beelden van wat vroeger was, het beste in staat zijn om op dat gebied iets nieuws te beginnen. Ik wil dan ook eindigen met het uitspreken van mijn solidariteit met de jonge mensen die op een voor krasse knarren niet te bevatten manier bezig zijn met het vormgeven van een nieuwe solidaire wereld.

Solidariteit door de eeuwen heen

Een vrouwenfiguur werd tijdens de Franse Revolutie het symbool van de opstand. Daarom is ze een toonbeeld van vrijheid in het kunstwerk 'De Vrijheid leidt het volk' uit 1830 van Eugène Delacroix.

Chris Gerritsen

Religies van alle tijden hebben als kenmerk dat ze het onverklaarbare proberen te verklaren en zin willen geven aan ons sterfelijke leven. Een belangrijk onderdeel van de regels binnen de religie betrof solidariteit (in elk geval binnen de eigen groep) en het werken aan een beter leven.

Dit blijkt onder meer uit de praktische dagelijkse invulling van het bestaan in veel kloostergemeenschappen. Zeker in de middeleeuwen hebben kloostergemeenschappen veel bijgedragen aan de cultuur en de landbouwproductiviteit.

In de eeuw voor de Franse revolutie onder de Bourbon-koningen was de onvrede in Frankrijk over de discrepantie tussen de hooggestemde christelijke idealen en de dagelijkse praktijk van de 'bovengestelden' dusdanig groot dat alleen een revolutie een einde kon maken aan het schrijnende onrecht.

Die Franse revolutie had als leus *liberté, égalité, fraternité* en tot op zekere hoogte hebben *fraternité* en *solidariteit* veel met elkaar gemeen. Het betekent meevoelen met en helpen van de ander. Die revolutie, maar ook revoltes in de jaren veertig van de negentiende eeuw leidden tot een democratischer staatsbestel in West-Europa, waardoor ook de gegoede burgerij meer invloed kreeg in het bestuur.

De industriële revolutie creëerde een schrijnend verschil tussen de eigenaren van die industrieën (productiemiddelen) en de arbeiders. De arbeiders werkten in vaak mensonterende omstandigheden tegen een hongerloontje, waarmee ze net in leven bleven. Kerk en staat waren

laks in het zich uitspreken tegen die ongelijkheid. Die ongelijkheid in welvaart inspireerde Marx en Engels tot het communistisch manifest, waarin zij poneerden dat het eigendom van de productiemiddelen moest liggen bij de arbeiders. Het succes van hun oproep leidde tot allerlei wetgeving om de ergste uitwassen van het kapitalisme een halt toe te roepen, zoals de anti-trustwetgeving in de Verenigde Staten, wetgeving tegen kinderarbeid in Nederland et cetera.

De moderne verzorgingsstaat, zoals die zich na de Tweede Wereldoorlog heeft ontwikkeld, heeft veel van de praktische financiële solidariteitstaken overgenomen van de burgerij en de kerk. Daarmee is de staat de rechtsopvolger van de vroegere kerkelijke armenzorg, die daarmee evolueerde van een gunst tot een recht. Dat is een verrijking voor degenen die afhankelijk zijn van die solidariteit en niet langer te lijden hebben onder diaconale willekeur en paternalisme. Echter het is ook een verarming, omdat de staat de werkingssfeer van die solidariteit probeert in te dammen door strenge bijstandsregels en beperking van de kring van rechthebbenden (alleen de 'eigen' burgers, die de wirwar van regels uit-en-te-na kennen en zich nooit vergissen). Het persoonlijke meegevoel is daarbij het kind van de rekening.

Ook ons belastingstelsel is bij de inkomstenbelasting een uiting van afgedwongen solidariteit, omdat de 'sterkste schouders de zwaarste lasten dragen' via een progressieve belastingheffing. Bij andere belastingsoorten is dat veel min-

der het geval. Het belastingpercentage bij erfenissen en schenkingen is afhankelijk van de mate van verwantschap met een beperkte afhankelijkheid van de hoogte van de erfenis en stelt het jubeljaar uit tot Sint Juttemis. De omzetbelasting kent helemaal geen solidariteit. Eerste levensbehoeften worden weliswaar lager belast, maar de praktische uitwerking – wanneer valt iets onder het hoge en wanneer onder het lage tarief – is iets voor hoger geschoolden. De vennootschapsbelasting scheert alle economische activiteiten over één kam en allerlei subsidieregelingen lijken, ook al door de papierwinkel bij het aanvragen, vooral bedoeld om grotere ondernemingen te spekken.

Zelfs in de economie is er een solidariteitstheorie. In de jaren dertig werd de theorie van de negatieve externe effecten bedacht (R. Coase, Nobelprijs 1991: *The Problem of Social Cost*), die gepopulariseerd is in 'de vervuiler moet betalen'. De theorie stelt dat als economisch handelen ten koste gaat van anderen, de handelende partij de benadeelden volledig moet compenseren voor het daardoor bij hen ontstane welvaartsverlies. Om dat af te dwingen is een overheid nodig, die met reguleringen organisaties dwingt om dat door hen veroorzaakte verlies te vergoeden.

Kortom, solidariteit is iets van alle tijden en alle (soms afgedwongen) vormen van ongelijkheid doen een beroep op onze solidariteit.

panteramaniet

melkboleet

Ondergrondse solidariteit

Jasper Radder

De verwachting is dat door opwarming van de aarde tien procent van de bossen kan verdwijnen.

In de bodem van bossen bevindt zich een enorm netwerk van schimmeldraden. Deze draden verbinden bomen met elkaar: arbusculaire mycorrhizavormende schimmels. De bomen krijgen via deze kilometerslange netwerken van schimmeldraden water en voedingsstoffen geleverd en de schimmels krijgen daarvoor suikers terug die de bomen via fotosynthese maken uit water en CO₂ waarbij O₂ vrijkomt. Oudere bomen kunnen de groei vanuit hun eigen zaad ontstane nakomelingen bevorderen door ze van extra suikers te voorzien. Ze ontvangen van deze nakomelingen via de schimmeldraden signalen die ‘de ouder’ daartoe aanzet. Ook bacteriën spelen een rol in dit symbiotische ecosysteem door stikstof te binden.

Achtergrondkennis van dit symbiotische systeem tussen bomen is van belang bij kappen van bomen en aanplanten van nieuwe. Op grond van onderzoek is de verwachting dat door opwarming van de aarde tien procent van de bossen kan verdwijnen, met name in koudere gebieden.¹

Daarnaast zijn er ectotroof mycorrhizavormende schimmeldraadsystemen. Een voorbeeld hiervan zijn paddenstoelen (bovengronds) die zich via hun ondergrondse mycelia, hun eigenlijke lichaam, aan fijne delen van boomwortels hechten. De bomen worden via deze mycelia voorzien van water en voedingsstoffen en de mycelia van suikers. Bomen en paddenstoelen zijn kieskeurig in de relatie die ze met elkaar aangaan. Zo vind je in de buurt

van zowel loof- als naaldbomen vaak diverse soorten boleten en amanieten.²

Andere relaties tussen paddenstoelen en bomen zijn direct symbiotisch: het mycelium van de paddenstoel dringt de boom binnen en leeft er mee samen ten voordele van beide. Daarnaast zijn er saprofitische relaties tussen paddenstoelen en bomen: hun mycelia dringen de boom binnen en ‘zuigen’ deze ‘leeg’; de boom is ten dode opgeschreven. Verder groeien veel paddenstoelen op dode bomen die ze uiteindelijk helemaal opruimen.

Het mycelium van paddenstoelen komt ook voor op allerlei andere locaties: in de aarde, op planten, bladeren, dennenappels et cetera, zelfs in symbiose met andere paddenstoelen.

Hierboven een foto van een panteramaniet die voorkeur heeft voor eiken en sparren en een van een melkboleet met voorkeur voor dennen.

Wie meer informatie wil over de rijkdom van bossen kan terecht in het fraai geïllustreerde boek van Medy Oberendorff en Jan Paul Schutten: *Wonderbos*, uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2020

1. <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Onderzoekers-brengen-wereldwijd-in-kaart-hoe-bomen-schimmels-en-bacterien-samenwerken.htm>

2. <https://veluwezoominbeeld.nl/natuurinfo/paddenstoelen-schimmels/symbiose-tussen-paddenstoelen-en-bomen/>

Solidariteit en vriendschap in turbulente tijden

**Wilmieneke
Koppe**

Bij het thema solidariteit dacht ik aan de film *Das schweigende Klassenzimmer*. Deze film ontroerde mij, omdat leerlingen in een eindexamenklas in Oost-Duitsland in 1956 in Storkow/Eisenhüttenstadt elkaar door en door gesteund hebben. Deze leerlingen hadden heel verschillende achtergronden en hun levens waren getekend door de wereldschokkende gebeurtenissen in Duitsland en Europa sinds 1933. De film is gebaseerd op de ervaringen van Dietrich Garstka, zelf leerling in deze klas. De leerlingen zijn 17 of 18 jaar oud in 1956 en hun ouders hebben allerlei vreselijke dingen meegemaakt: de ouders zijn communist of grootgrondbezitter (geweest). Ze hebben voor of tegen Hitler gevochten. Ze zijn in Rusland geweest tijdens de oorlog, als soldaat of als communist in opleiding. Ze hebben elkaar vervolgd, ze zijn overgelopen, ze hebben verraad gepleegd, of verzet tegen Hitler. Ze hebben in een concentra-

tiëkamp gezeten. Ze hebben meegedaan aan de staking van 17 juni 1953. Tussen de filmscènes door komt er veel ellende over de verscheurdheid van de Duitse samenleving die dwars door families loopt naar boven. Ook de moeders hebben al deze dingen meegemaakt, hun invloed wordt hier en daar belicht. De leerlingen luisteren samen naar de radiozender RIAS en horen zo het nieuws van twee kanten: uit het Oosten en uit het Westen van Duitsland. In het jaar 1956 zijn er mensen die koste wat kost van de DDR een heilstaat willen maken. En er zijn mensen die nog steeds op zoek zijn naar vrijheid, zodat 'iemand die afwijkt niet voor gek wordt verklaard' (variatie op de tekst van Klein Orkest: Over de muur). Er is een directeur met hart voor zijn leerlingen, die probeert zijn leerlingen te steunen, want zelf heeft hij als boerenzoon in de DDR de kans gekregen om in deze 'Bauern- und Arbeiterstaat' te studeren en zo directeur van de school te worden.

Aan de hand van dit soort voorbeelden kan ik in mijn lessen prachtig laten zien, hoeveel geschiedenislijnen er dwars door Duitsland en de Duitse geschiedenis lopen. Mijn leerlingen schrijven zelf ook weer bijzondere verhalen over de indruk die de film op hen gemaakt heeft. En zij zien zelf weer allerlei an-

dere invalshoeken.

Ik vind het mooi, hoe de leerlingen in 1956 kiezen voor elkaar, voor hun vriendschap. De aanleiding is de Hongaarse opstand in 1956. De leerlingen voelen dat hun vrijheid te zwaar wordt aangevallen. Ze zijn solidair met elkaar ten opzichte van regeringsfunctionarissen, die onnoemelijke druk uitoefenen. De leerlingen willen kiezen voor vrijheid nu en in de toekomst. Ze zijn solidair met elkaar en ze respecteren elkaars keuzes. Ze leven met elkaar mee in deze moeilijke omstandigheden. Ook maken zij keuzes, waarin zij zichzelf opofferen voor hun vrienden. Om het met een haiku te zeggen (net als in het themanummer: *Veerkracht*)

Solidariteit?

Met elkaar en voor elkaar?
Moeilijke keuzes?

Solidariteit?

Heel moeilijke dilemma's
Vriendschap en vrijheid?
Vriendschap of vrijheid?
Vriendschap in vrijheid?

Ook bij dit thema solidariteit vind ik het lied 'Uit staat en stand en wijsheid losgewoeld' heel toepasselijk: wat is wijsheid in moeilijke situaties? Mooi om over door te praten....

Kleur bekennen: *kunst & solidariteit*

Een verkenning van de functie van kunst & solidariteit en het verhaal van de Ekklesia Leiden

**Kunstcommissie
Ekklesia Leiden**

Jan Halin

Onze wereld is veranderd door de wereldwijde pandemie. Nog meer dan voorheen zijn we ons bewust van wat vrijheid betekent nu deze fors ingeperkt was en deels nog is. Er is de angst dat verder in het najaar en in de winter de overheid wederom grenzen zal opleggen aan onze vrijheid. De gezondheidszorg kan de druk amper aan, de verborgen gezondheidsschade blijkt groot: wordt het een 'hete' winter? Er zijn nog meer brandende onderwerpen. Dat het 'heter' op aarde wordt heeft de klimaatwerkgroep van de VN (IPCC) in augustus nogmaals gesteld: de opwarming van de aarde hangt onweerlegbaar samen met de menselijke invloed.

Na publicaties van de economen Thomas Piketty en Joseph Stiglitz is er een internationaal debat ontstaan over de toegenomen inkomensverschillen en de vermogensongelijkheid. De toename van ongelijkheid op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, in sociaal en cultureel kapitaal wordt inmiddels door de politiek geadresseerd.

Grote en complexe problemen die direct ons leven en dat van onze (klein)kinderen en de toekomst van onze dierbare aarde raakt. De aanpak moet mondiaal en vraagt om langetermijndenken en daar zijn wij kleine mensen niet goed in. Hoe voorkom je dat mensen cynisch worden, zich terugtrekken in hun eigen kleine biotoop, lamgeslagen worden door de apocalyps? Ontwikkelt ons avondland zich richting een dystopie? Waar is het geloof in utopieën? Kan 'kunst' handvatten bieden? Ons uitnodigen om weerstand te bieden aan cynisme? Uitzichten bieden op een rijk gedekte tafel der armen, in een *'Hij die alles zal zijn in allen, heeft ons bestemd om aarde, jouw aanschijn te vernieuwen'*. Kan kunst bijdragen aan een solidaire samenleving?

Kunst

Wat is 'kunst'? Welke functie heeft kunst? Kunst is niet goed te omschrijven, daarvoor is het te rijk, te veelvormig en gelaagd. Wij zijn de periode voorbij van de kunst als *l'art pour l'art*, de kunstopvatting die stelt dat de

enige doelstelling van kunst intrinsiek is. In de NRC-special Kunst & klimaat van 7 oktober las ik 'Kunst kan het onvoorstelbare voorstelbaar en invoelbaar maken'. Kunst heeft een troef die het IPCC-rapport over de opwarming van de aarde niet heeft: ze prikelt de verbeelding die we nu zo goed kunnen gebruiken. In de woorden van Albert Einstein: 'Logica brengt je van A naar B. Verbeelding brengt je overal.' Kunst moet voor mij ontsnappen en ontregelen, zo wordt mijn creativiteit uitgedaagd. Het is het avontuur aangaan in woorden, in noten, in beelden ongewis en spannend met als perspectief verrassende vergezichten. Kunst is nooit vrijblijvend, het is altijd kleur bekennen.

Solidariteit

Kleur bekennen uit solidariteit door voor elkaar op te komen, omdat we ons in het lot van anderen herkennen. Solidariteit is een gekozen en wederzijdse en wederkerige relatie en impliceert samenwerking met allen die op achterstand staan of worden gezet. En de bereidheid om verantwoordelijkheid te nemen voor elkaar en voor de schepping die aan ons is toevertrouwd.

Kunst & solidariteit in de Ekklesia

In de vieringen getuigen wij in de vele gezongen gedichten van Huub Oosterhuis van de aarzelende hoop op een nieuwe wereld, de utopie van *'toekomst, wijd licht land, waar gerechtigheid als rivieren stroomt, waar een wijnstok bloeit tegen klippen op'* en *'geef dat ik volhard in uw vergezicht'* (uit: Woord dat ruimte schept).

Wij willen verbinden, denk o.a. aan het diaconieprogramma. Strijdbaarheid, solidariteit en moed om nieuwe wegen te durven gaan, door ruimte te geven aan verbeelding en zo het onvoorstelbare voorstelbaar en invoelbaar maken.

Vanuit deze visie willen we voor het komende jaar activiteiten ontwikkelen. Wie doet er mee?

Terug naar de bron?

Kunstenaar Wim Kuin leest de Bijbel

Bijbellezen (als onderdeel van de voorbereiding voor een kunstproject) is voor mij niet iets wat vanzelf gaat. Ik moet me er echt toe zetten.

Met het uitkomen van de NBV21 is er veel aandacht voor 'het meest verkochte boek' dus ...

Ik kom niet uit een familie die gewend is aan bijbellezen. Toch ontdekte ik recentelijk dat mijn zeer katholieke opa van moederskant in 1924 zichzelf een vierdelige *Bijbelsche Geschiedenis* cadeau deed voor Sint Nicolaas.

Wim Kuin

Verdraagzaamheid en Job: een kunstenaarsonderzoek

Zomaar bladerend kom ik uit bij Job en daarom gaat dit artikel over hem. Opperflakkig gedacht misschien, maar volgens mij gaat Job over *solidariteit* tussen God en de mensen en mensen onderling.

Maar misschien gaat het meer over *verdraagzaamheid*. Ik bewonder de vrouw van Job die zijn geklammer moet aanhoren, verdragen, maar niet echt solidair kan zijn. Ik begrijp het, want Job maakt ook wel lastige keuzes.

Bij het lezen van teksten is het belangrijk om te kiezen voor een perspectief leerde ik ooit tijdens mijn opleiding docent levensbeschouwing. Lees ik Job vanuit het perspectief van zijn 'solidaire' vrienden, zijn kinderen of zijn vrouw? Of lees ik vanuit een God die rechtstreeks tot Job spreekt?

Om mijn blik te verruimen ga ik googelen en blijf ik hangen bij 'de vrouw van Job'. Tekst en plaatje maken mij zeer nieuwsgierig. Dit is voor 'nu' even mijn perspectief. (Alleen in het Syrisch heeft ze een naam: Dinah), zo leert Google mij.

Een onverdraagzame of verdraagzame vrouw?

Een foto (zie hierboven) en twee citaten.

Googelen is een werkwoord en in mijn

geval een bezigheid die samenhangt met het voorbereiden van kunstprojecten met inhoudelijke thema's. Nu kwam ik toevallig na het lezen over de vrouw van Job op het idee om te googelen naar wat er op verschillende religiesites over haar geschreven was.

Citaat 1

"In het boek Job wordt de vrouw van Job driemaal genoemd (Job 2:9; 19:17; 31:10), waarbij niet haar naam wordt vermeld. De Syrische vertaling heeft in Job 2:9 als toevoeging de naam van de vrouw "Dinah" (דִּינָה dîynâh) en gaat er vermoedelijk van uit dat Job ten tijde van Jakob leefde en met diens dochter trouwde."

Citaat 2

"Iedereen kent het verhaal van Job. Alles werd hem afgenomen. Maar niet alleen van hem, ook van zijn vrouw. Veel lees je niet over haar in de bijbel. Wat je leest is in hoofdstuk 2:9 waar zij zegt:

Toen zei zijn vrouw tegen hem: Houd je nog steeds vast aan je vroomheid? Zeg God vaarwel en sterf.

Het commentaar van de bijbeluitlegger: "Haar reactie kan ik mij wel voorstellen, alles raakt ze kwijt. Daar komt bij dat ze ook nog wat vriendinnen heeft die er geen goed aan doen, die haar inprenten haar man te verlaten. Job houdt vast aan zijn geloof in God. Maar zijn vrouw niet, zij is bereid haar geloof op te geven.

Rembrandt - Job, zijn vrouw en zijn vrienden, 1648-50, 132 x 155 mm

Wat is het voor een God die zegt dat Hij liefde is maar ondertussen je alles **afpakt** wat je lief is. Job weet dat God goed is, maar zijn vrouw blijkbaar niet.”

Van dit soort uitleg schrik ik en word ik opstandig en ik wil wel wat met de afbeelding!

Terug naar Job

Ik probeer na te denken over met wie Job solidair is: “In dit alles zondigde Job met zijn lippen niet.” (2:10). Blijkbaar wil Job aan de goede kant blijven, is hij solidair met God!? En zijn vrouw dan?

Een heel beeldende tekst waarbij je je een gedicht, lied, portret, kop van klei of een ander kunstwerk kunt voorstellen. Als je de zinnen ervòòr leest, die over zijn dochters en zonen, over zijn moeder, zijn vrienden en zijn vrouw gaan, dan denk ik onmiddellijk aan een stripverhaal of computerspel. Ik voel me meer betrokken op hen en hun geworstel. Ze

doen hun best om Job te verdragen. Uit solidariteit met de vrouw van Job ga ik op zoek naar een nieuw verhaal. De afbeelding van de zwarte vrouw blijft me intrigeren.

Ik ga op zoek naar nog meer plaatjes en vind een tekst

Er komen bijzondere afbeeldingen tevoorschijn en ik verwonder mij daarbij over de zwarte huidskleur van verschillende personages. Maar waarom en waartoe is niet altijd te verklaren; het vraagt om een nieuw onderzoek.

In tweede instantie wilde ik mijn onderzoek richten op de mogelijkheid om solidaire kunst te maken, middelen te zoeken om ‘woke’ te zijn. De verdraagzaamheid ten aanzien van zich activistisch opstellende collega-kunstenaars te bevorderen. Iets laten zien van de noodzaak van ‘Black Lives Matter’.

Ik krijg een NRC-artikel toegestuurd en daaruit haal ik een citaat dat me mis-

schien verder kan helpen. Simone Atangana Bekono wordt gevraagd naar de achtergrond van haar boek *Confrontaties*):

“De ‘ik’ in je dichtbundel was nog bang dat het blootleggen van de systemen en structuren die mij tot de Ander maken in Nederland mij ook vervreemdt van de mensen wier gelijke ik juist wil zijn’... Om er weer over te kunnen schrijven had je dus een omweg nodig. Voelde je een soort verplichting daartoe, om toch over je eigen ervaringen te schrijven? Met discriminatie en uitsluiting?”

Ik dacht onmiddellijk aan de vrouw van Job. Zal zij zich begrepen voelen door Job en/of door God? Zal zij als ‘zwarte’ vrouw mee mogen praten over solidariteit en verdraagzaamheid?

Ik weet in ieder geval dat ik meer nodig heb dan een paar bijbelcitataten. Ik blijf dus voorlopig wel googelen.

Een oproep tot solidariteit

Jasper Radder

In het septembernummer van Hooglandse Nieuwe (HN) uit 2020 met als thema *Ontmoeten*, schreef ik onder de titel *Gevaarlijke virussen ontmoeten*, over zoönosen: infectieziekten die door dieren op mensen worden overgedragen. De recente pandemie met het Sars-CoV-2-virus dat de dodelijke ziekte Covid-19 veroorzaakt is daarvan het laatste voorbeeld.

In het aprilnummer van HN uit 2021 met als thema *Lichtpuntjes*, schreef ik onder de titel *Zoeken naar lichtpuntjes*, een artikel waarin ik uitgebreid inging op wat er inmiddels bekend geworden was over het Sars-CoV-2-virus en Covid-19, en wat deze pandemie voor invloed had op de Nederlandse samenleving.

Alvorens op recente ontwikkelingen van deze pandemie in te gaan die van belang zijn om te leren hoe er mee om te gaan, is het gewenst eerst nog eens duidelijk samen te vatten wat de kern is van deze aandoening:

1. Covid-19 is een ernstige, soms dodelijke ziekte, veroorzaakt door het Sars-CoV-2-virus, en niet iets anders!

2. Het pandemische karakter van deze ziekte is ontstaan, doordat in China de ernst van de infectie aanvankelijk niet onderkend werd en door de vele bewegingen van mensen, dieren en goederen over de hele wereld.

3. De behandeling van de ziekte heeft tot doel het virus uit te roeien. Zolang er geen enkele therapie beschikbaar was, kon alleen quarantaine de verbreiding van de besmettingen afremmen. Preventieve vaccinatie (nu uitgebreid beschikbaar) kan dit doel wel bereiken, niets meer of minder!

Ik geef drie voorbeelden van effectieve, preventieve behandelingen van ernstige ziekten door middel van vaccinatie: pokken is zo uitgeroeid, poliomyelitis bijna en inenting van 95 procent van de kinderen voorkomt uitbraken van mazelen. Of we dit stadium ook met Covid-19 kunnen bereiken is nog steeds de vraag. De verwachting is eerder dat we uiteindelijk zullen uitkomen in een griepachtig stadium van de aandoening

waarbij we met (jaarlijkse?) vaccinatie kunnen voorkomen dat ernstige vormen van de ziekte en langdurige gevolgen als vermoeidheid, spierzwakte en smaak- en reukproblemen optreden, maar lichte griepachtige verschijnselen niet.¹

Naar een effectieve, antivirale therapie voor Covid-19 is de laatste tijd naarstig gezocht. Recent heeft Merck gemeld, maar nog niet gepubliceerd, dat zij een nieuw antiviraal middel (molnupiravir) dubbelblind hebben getest bij 775 personen in diverse landen dat in een toedieningsperiode van vijf dagen een significante daling van ziekenhuisopname en sterfte van Covid-19 te zien gaf. Dit klinkt veelbelovend, maar eventuele bijwerkingen van het middel zijn nog niet gerapporteerd en voordat het als geneesmiddel kan worden toegepast, zal het nog geregistreerd moeten worden.

Deltavariant

Inmiddels zijn we met het virus nu aangeland in het stadium van de in India ontstane deltavariant die aanmerkelijk besmettelijker is (R_0 6-7)² dan de variant waarmee de uitbraak begin 2020 in Nederland startte (R_0 3) en die mogelijk ook ernstiger ziek-zijn veroorzaakt. Gelukkig werken de huidige vaccins op dit moment nog goed tegen deze variant.

Effectiviteit van het vaccin³

Hoewel na verloop van tijd na vaccinatie de antilichaamtiter in het bloed afnemen, hoeft dit niet te betekenen dat daarmee de bescherming tegen besmetting en ziek worden ook verminderd is. Immers naast de vorming van antilichamen door B-cellen van het immuunsysteem als gevolg van infectie met Sars-CoV-2 of vaccinatie treedt ook een immunoreactie op in T-cellen (cellulaire immuniteit). Bovendien ontstaat er na besmetting en na vaccinatie in cellen van het immuunsysteem een soort geheugenfunctie waardoor de afweer bij hernieuwde besmetting en inenting snel weer opgestart kan worden.

Om na te gaan of de relatie tussen dalende antilichaamtiter en weer opvlammen van de ziekte oorzakelijk is, moet een grote groep gevaccineerde

personen gedurende een langere tijd gevolgd worden. Een dergelijk onderzoek is tot nu toe niet verricht. Het is dus niet voldoende alleen op afname van de antilichaamtiter af te gaan.

Voor toediening van een derde dosis vaccin om de afweer op te krikken is tot nu toe geen deugdelijke wetenschappelijk aanwijzing gevonden dat dit nodig en nuttig is. We kunnen er beter voor zorgen dat de rest van de wereld over voldoende vaccins kan beschikken, zodat het virus uiteindelijk wereldwijd wordt uitgeroeid, dan hier zinloos extra vaccin toe te dienen of zelfs weg te gooien.

Effectiviteit van vaccinatie³

In Australië en Nieuw-Zeeland hebben strenge lockdowns bij een lage vaccinatiegraad niet kunnen voorkomen dat steeds weer uitbraken van Covid-19 optraden. Ook bestaat de kans dat het virus dan zal blijven muteren waardoor nieuwe varianten kunnen ontstaan die mogelijk een bedreiging vormen voor toenemende besmettelijkheid en ziekte, en zelfs voor het ongevoelig worden van het virus voor de huidige vaccins. Blijven vertrouwen op lockdowns is dus zinloos en kan gevaarlijk zijn. Het devies is overschakelen op massale vaccinatie.

Oorzaken van te lage vaccinatiegraad

Intussen zijn we nu in Nederland tegen een ander probleem aangelopen: dat ondanks het feit dat inmiddels ruim 80 procent van de bevolking is ingeënt, toch de aantallen besmettingen en opnames in ziekenhuizen, inclusief IC's en overlijden, nauwelijks afnemen, integendeel sinds kort juist weer toenemen als gevolg van de versoepelingen van de coronamaatregelen eind september en/of door het intreden van de herfstperiode. Vooral de jongere leeftijdsgroepen treft dit nu en de niet-gevaccineerden. Dé oorzaak daarvoor is dat de gemiddelde vaccinatiegraad wel hoog is, maar dat dat niet voor alle groepen in de bevolking geldt.

Een eerste uitzondering vormen groepen met een lage sociaal economische

Muurschilderingen in Den Haag (Laakkwartier) - Sophia den Breems Gordon Meuleman SOGOshow

status en allochtonen. Met allerlei laagdrempelige methoden, als lokale prik-bussen, wordt geprobeerd deze groepen te bereiken en hen over te halen zich te laten inenten.

Hetzelfde geldt voor mensen met prik-angst en angst voor complicaties van de vaccinatie. Deze laatsten kan men proberen te overtuigen van het belang van inenting door hen te wijzen op de zeer geringe kans op ernstige complicaties (1:100.000) vergeleken met de veel grotere kans besmet te raken en ernstig ziek te worden door Covid-19 (1:100).⁴

Ten slotte zijn er groepen tegen inenten die naast religieuze allerlei andere redenen opgeven, zoals anti-vaxxers, complotdenkers et cetera. Vaak wordt in deze laatste groepen een ernstig wantrouwen geuit tegen de 'elite', de overheid en de politiek, al zijn de argumenten die daarvoor worden aangevoerd vaak niet navoelbaar. Maar ik moet helaas bekennen dat de 'elite', de overheid en de politiek het hier vaak zelf naar gemaakt hebben. Voorbeelden te over.⁵

Gevolgen van te lage vaccinatiegraad

De dupe van deze te lage vaccinatiegraad zijn in de eerste plaats patiënten met andere aandoeningen dan Covid-19 bij wie de behandeling uitgesteld moest worden, omdat de opnamecapaciteit van ziekenhuizen onvoldoende was om hen

naast de grote stroom van Covid-19-patiënten te kunnen behandelen, onder andere als gevolg van personeelstekort in de zorg.

In de tweede plaats betreft het patiënten bij wie de functie van het immuunsysteem door noodzakelijke behandelingen, bijvoorbeeld voor kanker of een orgaantransplantatie, ernstig is verminderd. Of toediening van een derde dosis vaccin, waar nu mee gestart is, deze lage afweer voldoende kan opkrikken, blijft de vraag. Pas na uitroeiing van het virus zou ook deze groep zijn bewegingsvrijheid echt terug kunnen krijgen. Zoals boven gesteld is het echter de vraag of dat tot de mogelijkheden zal gaan behoren. Wij kunnen hen op dit moment dus het beste blijven benaderen met de standaard anticorona-maatregelen: handen wassen, afstand houden, mondkapjes dragen en bij klachten in quarantaine gaan en je laten testen.

Oproep tot solidariteit

Gezien het bovenstaande is het duidelijk dat we met alle macht ernaar moeten streven dit virus zoveel mogelijk uit te roeien. Dit doel is momenteel alleen te bereiken met maximale inenting! Daarmee krijgen wij *allemaal* onze vrijheid terug! Laten we ons niet alleen voor onszelf, maar ook voor anderen verantwoordelijk voelen en er naar handelen!

We moeten met alle macht ernaar streven dit virus zoveel mogelijk uit te roeien.

1. Wouter van Loon, *Vijf scenario's voor de toekomst van corona: het 'oude normaal' lijkt uit zicht*, NRC 18-09-2021 pg. 13.

2. R_0 = het basale reproductiegetal dat aangeeft hoeveel mensen door een persoon met de ziekte worden besmet;

Zie voor een uitgebreide toelichting: het aprilnummer 2021 van HN, pg. 8-10: *Zoeken naar lichtpuntjes*.

3. Covid vaccine boosters: *the most important questions*, in: Nature, vol. 596, pg. 178-180, 12 august 2021.

4. Sara-Joan Pinto Sietsma, *De keuze is: honderden doden of een tiental*, NRC 15-04-2021, pg. 18 *Opinie*.

En: Nienke Beintema, *Als het bloed gaat klonteren*, NRC 01-05-2021, pg. W6-7

5. Pieter Omtzigt, *Een nieuw sociaal contract*, uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 7e druk, 2021

SOLIDARNOŚĆ

Monique van der Gaag

De eerste keer dat ik het Poolse woord voor solidariteit Solidarność hoorde, was toen ik vijftien of zestien jaar was. Ik werkte nog niet in die tijd. Ik ging elke dag naar school. Op het achtuurjournaal kwamen de beelden voorbij: van vakbondsleider Lech Walsza. Vakbond: dat was ook al zo'n spannend woord, want ik leerde dat een vakbond niet alles voor je kan doen, maar je staat in ieder geval niet alleen tegenover een werkgever. Je weet wat je rechten en plichten zijn. En de vakbond staat achter je. Als een soort beschermengel? Solidariteit betekende verbetering. In ieder geval op die werf in Polen.

Hoedje

Ver voor mijn vijftigste verjaardag ging ik enthousiast op audiëntie bij de Queen (Bee) van een alleraardigst gezelschap. De dames droegen een hoed in een kleur, die vloekte bij hun jas. Dat vond ik leuk! Het leek me zo gezellig om deel uit te

maken van die groep: samen op stap en nieuwe vriendinnen maken. Eerst nog dit gesprek. Na twee slokken thee kwam er een vraag, waarvan ik me een (rood) hoedje schrok en mijn wangen dieppaars kleurden. Er zijn volgens mij elegantere manieren om iemand te weren. Ik dacht dat vrouwen onderling solidair waren met elkaar?

Afrikaantjes

Hoe gaat het er in de bloemenwereld aan toe? Afrikaantjes staan graag samen op het veld met winterpeen. Is dat omdat ze beide oranje zijn of heeft hun saamhorigheid een andere oorsprong? Het heeft iets te maken met de geur, die deze bloemen via hun wortels verspreiden. Plaaagdieren in de bodem houden niet van dit parfum. En de orchidee leeft in symbiose met een andere plant. En de wingerd slingert zich om iedere andere steel of tak, die op zijn pad komt. En wat te denken van die slak, die zich in de late herfstzon op zondag-

middag koestert? Of de Dagpauwoog? Is de bloem solidair met het dier?

Stippelijntje

"Zelfs als er alleen maar een stippelijntje loopt, dan is het ook goed!", zei mijn vader op de avond van zijn vijfenzeventigste verjaardag tegen mij. Hij had het over de band tussen kinderen en hun ouders. Verticale loyaliteit. Hij wist niet dat ik in mijn lunchpauze mijn broer had gebeld en mijn schoonzus aan de lijn kreeg, die heel verbaasd reageerde met een: "Oh, is je pa vandaag jarig?" Gedecideerd zei ik: "Laat mijn broer vanavond zijn vader bellen om hem te feliciteren! Het is belangrijk." Mijn broer belde en mijn vader haalde hem telefonisch binnen als de Verloren Zoon. Ik ben trots op mijn voorwerk in het kader van verticale solidariteit: mijn grote gevoel van verantwoordelijkheid ten opzichte van mijn vader.

Drie-eenheid

Solidariteit kent zwarte randjes: kan men opgroeiende kinderen vragen om het huishouden over te nemen bij het wegvallen door de dood van bijvoorbeeld een moeder? Kleine taakjes als tafeldeken, prullenbakken legen of zakdoeken strijken: dat is nog leuk. Maar de grote dingen als het doen van de was (voor drie personen), de afwas, het stofzuigen van het hele huis, koken, de boodschappen doen naast een voltijdsstudie? De vraag is eigenlijk: zet je leven even op pauze, het gaat nu om overleven. Is dat een keuze? Ik bleef solidair en loyaal: waarschijnlijk zit dat in mijn karakter. Vandaar ook die vraag van de Koningin aan mij. Ze vroeg of ik haar mantelzorg wilde worden. Ik hoefde er geen seconde over na te denken. Ik bleef trouw aan mezelf en dat ben ik nog steeds: ik zei heel netjes nee en verslikte me bijna in mijn thee.

Hooglandse Vieringen

Iedere zondag om 12.00 uur in de
Hooglandse kerk, Nieuwstraat 20a, Leiden

Iedere woensdag is de liturgie voor de daaropvolgende zondag te vinden op de site van www.ekklezialeiden.nl

De vieringen zijn **online** te volgen op het YouTube-kanaal van de Ekklesia. Ze zijn ook achteraf te zien. Ook blijft het mogelijk te luisteren op: www.kerkomroep.nl

OVERZICHT

Nabij de grens

7 november	Allerheiligen	Christiane van den Berg
14 november	Een mantel om ons heen	Desirée van Keulen (liturg Christiane van den Berg)
21 november	Nabij-de-dood-ervaringen	Pieter Kousemaker (liturg Maria Draaijers)

Hoop

28 november	Hoop en diaconie	Christiane van den Berg
5 december	De profetie van Amos	Japke van Malde
12 december	De profetie van Habakuk	Marcel Barnard
19 december	De lofzang van Maria	Julia van Rijn

Kerstmis

vr 24 december	Hoop en verwachting	Henk Schouten
za 25 december	Kerstochtend	Christiane van den Berg
zo 26 december	géén viering	

Cor van Bree

Vanaf 7 november begint een serie over *Nabij het einde*. Bij 'einde' moeten we dan vooral aan het concrete levenseinde denken. De Allerheiligen- c.q. Allerzielenviering is de eerste dienst in deze serie. We herdenken diegenen van wie wij in de gemeenschap of in ons persoonlijke leven afscheid hebben moeten nemen. We zoeken verbondenheid met hen over de grens van de dood heen.

De volgende zondag, 14 november, valt kort na Sint Maarten (11 november) van wie verteld wordt dat hij de helft van zijn mantel aan een bedelaar geeft. Is het toeval dat 10 november de Dag van de Mantelzorg is? Mantelzorg is het thema van de dienst. Ook dit thema raakt aan de grenzen van het leven, tegelijk aan de grenzen van ons kunnen maar ook aan onze mogelijkheden. De voorganger (Desirée van Keulen) kan uit haar eigen ervaringen putten. Op 21 november komt de grens van het

leven wel zeer nabij, met het thema 'nabij-de-dood-ervaringen'. Ook voorganger Pieter Kousemaker kan uit eigen ervaringen putten; hij krijgt in zijn werk als psycholoog te maken met buitengewone ervaringen bij volwassenen en vooral kinderen.

Advent

Verlangen, hoop, verwachting, wachten op, ze zijn alle vier op de toekomst gericht met een toenemende mate van zekerheid. Voor de adventsserie is als overkoepelend thema *Hoop* gekozen. Is er nog hoop voor onze tijd vol problemen: pandemieën, digitalisering, globalisering, de kloof tussen arm en rijk, klimaatverandering?

In de eerste dienst (28 november) wordt het thema gekoppeld aan de diaconale projecten die vanuit de Ekklesia gesteund worden. Deze dienst wordt dan ook samen met de werkgroep diaconie voorbereid.

In de beide volgende diensten staan oudtestamentische profeten centraal, in die van 5 december de sombere Amos, in die van 12 december de blijmoedige Habakuk.

In de laatste dienst (19 december) klinkt de lofzang van Maria, het Magnificat. We hebben dan als gast Julia van Rijn in ons midden, classis-predikant voor Zuid-Holland Noord binnen de PKN. De kerstavonddienst zal wat thematiek betreft bij deze serie aansluiten. Deze **kerstavonddienst** begint om 22 uur; vanaf 21.30 worden er kerstliederen gezongen. De kerk gaat open om 21.00 uur.

Let er ook op dat er op zondag 26 december (Tweede Kerstdag) géén dienst is.

Bericht van de penningmeester

Als penningmeester is het mijn taak om u een spiegel over het slijk der aarde voor te houden. Allereerst wil ik iedereen bedanken voor alle financiële, maar ook andersoortige bijdragen aan onze Ekklesia. Zonder vrijwilligerswerk kan de Ekklesia niet bestaan. Om de financiële ruggengraat van onze vereniging overeind te houden is jaarlijks een bedrag van meer dan 125.000 euro nodig. Dat komt overeen met ongeveer 25 euro/maand/lid. Ik weet dat niet alle leden in de positie zijn dat ze zoveel kunnen missen. Dus vraag ik de beter gesitueerden om iets meer bij te dragen. De teller van alle bijdragen in 2021 tot nog toe staat op ca. 20 euro/maand/lid. Dat betekent dat we tot nog toe 50 euro/lid (tien maanden à vijf euro) tekort komen. Dat gaan we niet meer binnenhalen op de ouderwetse manier met collectemandjes, maar we maken gebruik van een qr-code. U mag het ook gewoon overmaken op de bankrekening NL66 INGB 0004 8198 29 van de vereniging Ekklesia Leiden. Omdat de vereniging de ANBI-status heeft, kunt u de bijdrage als gift aftrekken, zodat de fiscus meebetaalt.

Op iedere liturgie vindt u een qr-code, die u kunt scannen met uw mobieltje. Dat genereert een betaalopdracht met omschrijving. U kunt zelf het bedrag invullen en goedkeuren. De bank doet dan de rest.

Nog gemakkelijker kunt u mijn leven als penningmeester maken door schriftelijk te beloven dat u jaarlijks gedurende een periode van minimaal vijf jaar een bedrag bijdraagt aan onze Ekklesia en dat natuurlijk ook te doen. De fiscus belooft een dergelijke geste met een vrijstelling van de één-procents-drempel voor die bijdrage.

Het [schenkingsformulier](#) vindt u (enigszins verstopt) op de website van de Ekklesia onder <contact><Is een schenkingsovereenkomst een goede optie><"eigen schenkingsovereenkomst"> in de daarop volgende tekst>. U krijgt dan een pdf, die u kunt printen, ondertekenen en opsturen naar de Vereniging Ekklesia Leiden, Rapenburg 100, 2311 GA Leiden. Wij kennen dan een nummer aan de overeenkomst toe, tekenen eveneens, maken daarvan een kopie en sturen u een exemplaar toe, dat u kunt gebruiken bij uw belastingaangifte.

Heeft u nog vragen. neem dan contact met mij op: penningmeester@ekkesialeiden.nl

Chris Gerritsen

Penningmeester Vereniging Ekklesia Leiden

HET HOOP-GEVEND FONDS

Start 28 November!

In deze tijd van hoop en verwachting, lanceert onze Diaconie het 'Hoop-gevend Fonds'.

Dit fonds geeft hoop en draagt bij aan:

- Hoop om nooit meer honger te hebben en op zelfredzaamheid in Ghana, Congo en Zuid -Afrika;
- Hoop op voedsel, veiligheid en thuiskomst uit Jordanië;
- Hoop op voedselzekerheid voor moeders en kinderen in Papua;
- Hoop op een liefdevolle laatste levensfase in Bolivia;
- Hoop op medische zorg en een fijne Kerst ook al heb je geen thuis of ben je ongedocumenteerd;
- Hoop voor nieuwe Nederlanders om te verstaan en verstaan te worden en zich met ons thuis te weten.

'Geloof, hoop en liefde, maar de meeste van deze drie is nu even de 'hoop'. Via het 'Hoop-gevend Fonds' ondersteunt de Stuurgroep Diaconie Ekklesia Leiden negen projecten met Advent en Kerst.

Zondag 28 november ('Duurzaamheid')

In deze viering geven we een overzicht: negen fondsen, met speciale aandacht voor de moestuin-projecten van de Stichtingen Tosangana (Congo) en Zulu Aid (Zuid-Afrika).

Zondag 5 december ('Arm en rijk')

In deze viering gaat de aandacht naar de ondersteuning van het Straatpastoraat Leiden en het landbouwproject in Ghana.

Zondag 12 december (conflict-gebieden)

We onderstrepen de nood van vluchtelingen in Amman, Jordanie (Collateral Repair programma's: voedsel en traumahulpverlening).

Zondag 19 december

Aandacht voor de stichtingen Gezondheid Illegalen Leiden en het ondersteunen van de clinic Robertus Papua (Yaya Putri).

24 en 25 december (kerstdiensten)

Het bejaardencentrum Hogar Tarija in Bolivia en onze eigen Ekklesia Taalgroep voor het voortzetten van de conversatielessen op Rapenburg 100, de ouder en kind groepen en het nieuwe taalproject 'Erop uit!'

BERICHT VAN HET BESTUUR

woensdag 17 november

Op woensdagavond 17 november a.s. houden wij onze tweede **Algemene ledenvergadering** van dit jaar, dit keer in de Lokhorstkerk, Pieterskerkstraat 1. De leden krijgen rond 7 november de benodigde stukken toegestuurd.

Hoe gaan we als Ekklesia om met duurzaamheid

maandag 15 november,
Rapenburg 100, 20.00 uur

De werkgroep Duurzaamheid kijkt terug op een bijzonder jaar, waarin ondanks de beperkingen van de coronacrisis het nodige van de grond is gekomen. Zo organiseerden we enkele goed bezochte digitale duurzaamheidscafés waarin we elkaar tips gaven hoe persoonlijk duurzaam te handelen.

De meeste aandacht ging dit jaar uit naar het project *Bij Mei*, waarmee we beoogden duurzame tuinbouw te bevorderen, gezond voedsel voor de voedselbank te oogsten, vrijwilligers (en fondsen) te werven en bewustwording te bevorderen.

Na evaluatie van dit project en van onze andere activiteiten rijst de vraag hoe we als werkgroep en als Ekklesia verder zullen gaan met dit thema en daaruit voortvloeiende projecten en activiteiten.

Die vraag willen we graag met zoveel mogelijk Ekklesianen bespreken. Daartoe nodigen we u graag uit voor een bijeenkomst op 15 november a.s. om 20.00 uur op RAP 100.

Wij zijn erg benieuwd naar uw ideeën en we leggen graag onze plannen en dilemma's aan u voor. We zorgen voor koffie, thee en koek! Van harte welkom.

Ype de Boer over: Giorgio Agamben

De hedendaagse Italiaanse filosoof **Giorgio Agamben** betoogt dat de moderne secularisatie niet tot minder, maar tot een enorme expansie van sacrale praktijken heeft geleid: in de politiek, economie, de entertainmentindustrie en consumptie-maatschappij.

In verzet tegen deze 'sacralisering' van het bestaan stelt Agamben een wijdverbreide praktijk van 'profanatie' (ook wel heiligschennis) voor, die een nieuw en vrij gebruik van het menselijke leven mogelijk maakt.

Ype de Boer (1989) is filosoof, schrijver en vertaler. Hij doceert aan de Radboud Universiteit en rondt daar momenteel zijn proefschrift over het werk van Giorgio Agamben af.

In 2017 debuteerde hij met *Murakami en het gespleten leven*, een filosofische ontvouwing van de verhalenwereld van de Japanse grootmeester Haruki Murakami. In 2019 verscheen *Het erotisch experiment*, waarin hij de moderne erotische atmosfeer bevraagt en in wisselwerking met kunst en literatuur uit andere tijden en culturen op zoek gaat naar de Idee van het erotische.

ma 8 november 2021

19.30 - 21.00 uur

Lipsiusgebouw, zaal 019
Cleveringplaats, Leiden

Aanmelden via:

<https://fd24.formdesk.com/>

universiteitleiden.nl/

[SG_Giorgio_Agamben_8_november](#)

Dit is de **tweede lezing** in de reeks:
WAT IS ONS HEILIG?!

De **derde lezing** zal worden gehouden op dinsdag 14 december om 19.30 uur in het Lipsiusgebouw door: **Kitty Zijlmans**, emeritus hoogleraar kunstgeschiedenis, met als onderwerp:

Hedendaagse kunst als bindmiddel

Een totale verrassing

Ruim een maand geleden, op 12 september om precies te zijn, zaten we argeloos in de viering. Aan het eind van de viering werd iedereen gevraagd om even te blijven zitten, en werden wij naar voren gehaald. Wat volgde was een hulding en diverse dankwoorden. Wij waren totaal verrast door dit initiatief en kijken daar met dankbaarheid naar terug. Ja, we hebben het centrum van Leiden verlaten (we woonden op de Oude Rijn) omdat we meer rust en meer groen in ons leven wilden krijgen. We wonen nu in het plattelandsdorp Schalkhaar, maar wel met de prachtige stad Deventer op fietsafstand. En we

hebben hier gevonden wat we zochten: rust en een zeer groene omgeving.

Nogmaals veel dank voor dat mooie uitzwaaien dat we van de Ekklesia gekregen hebben. De olijfbom staat inmiddels in een grote bak, en we hopen dat ie het goed gaat doen. Een prachtig afscheidscadeau! We blijven niettemin lid van de Ekklesia, en we houden contact.

Hartelijke groet,
Rob en Annette
van den Boom-Melman

Stilte- en ontmoetingswandeling zaterdagochtend 13 november, Warmond

Wij ontmoeten elkaar om **10.00 uur** bij de parkeerplaats van 'Huys te Warmont' (Herenweg 139, 2361 EP Warmond).

Wij wandelen met elkaar ongeveer een uur.

Uitwisseling en stilte rond een thema wisselen elkaar af.

Meld je even aan. Dat kan bij: sytske.wiersma@ziggo.nl

Met vriendelijke groet, Willemin, Sytske en Christiane

PS: Bij echt slecht weer gaat het niet door.

God woont daar waar men Hem toelaat. Dat is het waarop het uiteindelijk aankomt: God toelaten. Men kan hem echter slechts daar toelaten waar men staat waar men werkelijk staat. Daar waar men leeft, waar men zijn ware leven heeft.

Martin Buber

Naar aanleiding van de overweging van Henk Schouten op zondag 3 oktober schreef een lezer:

'Zo waarlijk helpe mij God almachtig'

N.a.v. de mooie en inzichtgevende reflectie van ds. Henk Schouten over de woorden 'Almachtige God' in de dienst op 3 oktober jl.

Nog in Woubrugge wonend, nam ik zo nu en dan al deel aan de Ekklesia-diensten in Leiden en hoorde zo dat God daar vaak De Eeuwige werd genoemd. Dit sprak me aan. Zo'n 25 jaar geleden werd ik voor de Groenen verkozen tot lid van de Staten van Zuid-Holland. Toen ik bij de installatie een eed moest afleggen, vroeg ik aan mevrouw Leemhuis, toen de Commissaris van de koningin in Zuid-Holland, of ik in mijn eed het woord 'almachtig' zou mogen vervangen door het woord 'eeuwig'. Ik legde uit dat ik mede door de 'holocaust' wat moeite had met het woord 'almachtig'. Een almachtige God zou de holocaust toch hebben kunnen voorkomen, zo dachten vele jongeren toen. Mevrouw Leemhuis had begrip, maar vroeg, mede omdat er pers bij aanwezig was, of ik in plaats van 'eeuwig' een woord kon bedenken dat op 'almachtig' leek. Ik koos toen voor 'God de Krachtige' in de verder gelijk blijvende eed, mevrouw Leemhuis uitleggend dat God me kracht geeft.

Henk Schouten maakte duidelijk dat het voorvoegsel Almachtige (afgeleid van het Latijnse 'omnipotens') in de Bijbel niet voorkomt. Het woord God als kracht wel, zei hij. Ik moet per ongeluk of intuïtief een goed alternatief te hebben gekozen. Een en ander had echter nog een staartje. Een der aanwezige journalisten viel de wijziging op en meende dat in de pers te moeten zetten, o.a. in dagblad *Trouw*. Een Kamerlid van de SGP las dat en vroeg in de Tweede Kamer aan de minister van Binnenlandse Zaken mij te berispen. Hij weigerde dat, met als argument dat in 1911 ook iemand de officiële eed had gewijzigd in 'Zo helpe mij God de Barmhartige'.

Overigens zal ik bij eenzelfde situatie, dus als ik een eed moet afleggen dat niet weer doen, zeker niet na de dienst van 3 oktober. Henk Schouten heeft duidelijk laten zien dat we het woord 'almachtig' in deze niet letterlijk maar tegendraads moeten opvatten.'

Hans Feddema

ABRAHAMCYCLUS

Tien liederen over het leven van Abraham

zondag 21 november, 16.00 uur
Hooglandse kerk

teksten: Huub Oosterhuis
muziek: Antoine Oomen

Op uitnodiging van de Ekklesia Leiden voert Antoine Oomen in de Hooglandse kerk zijn nieuwste werk uit: de Abrahamcyclus, op teksten van Huub Oosterhuis, gecomponeerd voor een kleine bezetting van twee zangers en met de componist zelf aan de piano.

Uitvoerenden:

- Heleen Oomen (mezzosopraan),
- Mark Walter (bariton) en
- Alex van Heusden (gesproken woord).

De toegang is gratis. Een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Green Kitchen Leiden

Wisten jullie dat een groep jonge mensen op Rapenburg 100 al jaren om de week een veganistische maaltijd bereidt en eet van groenten van de markt die anders worden weggegooid? Gisteravond waren we met z'n eenentwintigen (studenten, plus iets oudere werkende jongeren, plus twee Ekklesianen) en aten we een gemengde sla, druiven, rijst met een heerlijke kerrie,

worteltaart voor toe en dronken we druiven-fruitsap.

De Green Kitcheners organiseren zich in drie werkgroepjes plus meeters. Groep 1 gaat op zaterdagmiddag bij het scheiden van de Leidse markt langs de kraampjes om onverkoopbare groenten - die nog heel goed te eten zijn - gratis op te halen. De oogst deze zaterdag was enorm: wortels, sla, komkommer, paprika, boontjes, peterselie, broccoli, meloenen, kilo's druiven, etc. Zoveel kilo's, dat ze bijna niet meer te dragen waren. Groep 1 levert die rijkdom dan op Rap 100 af, maakt er foto's van en stuurt die naar groep 2, de kookgroep. Dochter Sophia kookte mee onder leiding van een lieve baard die - zoals dat bij ons koks het geval pleegt te zijn - zijn kunsten al in lichamelijke uitstraalde. De baard (sorry, weet zijn naam nog niet) had uit de foto's dat puke menu bedacht.

Tijdens de maaltijd aan drie tafels van 9+6+6 eters spraken we Nederlands en Engels omdat veel van de deelnemers van ver komen: Iran, India, Italië, Estland, Duitsland, Engeland, Hongarije, om de origine van sommige van de disgenoten te noemen. Aan mijn tafeltje gingen de geanimeerde gesprekken onder meer over evolutie, spiritualiteit, samen eten, 'Bij Mei'. Er hing een heel mooie sfeer. Een bezoekende moeder van een studente uit Dubai verwoorde

haar godsbeeld zo prachtig universeel treffend, dat ik daar fijn nog wel een verhaaltje over kan schrijven. Later misschien.

Met groep 3 mocht ik helpen opruimen. Gezellig afwassen vanuit twee ouderwetse plastic teiltjes. De Rap-keuken doet me denken aan hoe mijn moeder en ik zingend afwasten en mijn grootmoeder daar dan een mooie terts tegenaan zette. Wat Rap 100 allemaal niet met een mens kan doen.

En toen was er nog een zak vol groenten voor iedereen, om mee naar huis te nemen voor een veganistisch voortgezette week. Ik heb er vanmiddag soep van gekookt waar we nog drie dagen van kunnen eten.

Een van de jonge mannen wil humanistisch pastor worden; hij leidt meditatiegroepen op Rap 100. Twee aanwezigen willen die Ekklesia wel eens meemaken en één wil graag in contact komen met 'Bij Mei'. Mevrouw Elastiek biedt non-liturgische bloemetjes aan voor de volgende maaltijd. Ik noemde de klimaatmars op 6 november in Amsterdam en spontaan meldden zich potentiële marcheerders. Spiritualiteit alom, of hoe wil je dit anders allemaal noemen?

Wessel Eijkman
25 oktober 2021

De kinderen van de kindernevendienst hebben op zondag 26 september een grote opruimactie gehouden.

Hebt u van dit nummer genoten? Of hebt u zich geërgerd? Of wilt u in gesprek met een auteur? Geef het op bij de redactie: hn@ekkesialeiden.nl

VOLGEND NUMMER

Het **kerstnummer** van de Hooglandse Nieuwe zal verschijnen op:

zondag 19 december 2021

Dat zal een **bijzonder nummer** worden. Het zal in het teken staan van Kerst, maar zal ook terugzien op zeventien jaargangen van de Hooglandse Nieuwe op papier. (zie de pagina hiernaast). Wilt u voor dit nummer een stukje insturen? Dat kan nog steeds! U kunt maximaal 600 woorden gebruiken. Een foto erbij wordt op prijs gesteld.

Kopij uiterlijk inzenden op **zondag 5 december** naar:

hn@ekkesialeiden.nl

Feddema actueel

IS HET POLITIEKE MIDDEN IN DE WAR?

Hans Feddema

Prinsjesdag en de algemene politieke beschouwingen zijn voorbij. Commentaar te over in de media. Ik las een interview in *Trouw* over rentmeesterschap en een bericht in de NRC met als titel ‘De Zuidas-dominee is geen CDA-lid meer’. Ruben van Zwieten liet tijdens het CDA-congres weten zijn lidmaatschap van het CDA op te zeggen. Hij had, zei hij, ‘de pijn’ meegedragen in 2010, toen het CDA ging meeregeren met het kabinet-Rutte/Wilders. En nu sprak Hoekstra zo maar een veto uit over een kabinet Rutte met daarin PvdA en Groen-Links. Ook constateerde hij in de partijtop opluchting over het vertrek van Kamerlid Pieter Omtzigt.

In de jaren zestig, toen ik lid was van de ARP en voorzitter van Arjos-Amsterdam, maakte ik zoets ook mee. Het was in de ‘nacht van Schmelzer’, waarin partijgenoot Cals en zijn progressieve kabinet naar huis werden gestuurd. Daardoor ontstond onder andere de PPR, een afscheiding van de KVP, en wilden vele Arjossers geen CDA meer met de romp-KVP en met de nogal behoudende CHU. Ik was toen betrokken bij het vormen van een alternatief als de PPR, namelijk de Evangelische Solidariteitspartij, die als EVP in de Kamer kwam naast de PPR en het CDA.

Ik dacht in die tijd na over de voor- en nadelen van religieus geïnspireerde politiek. Gerechtigheid, vrede en ook andere Bergrede-noties kunnen ons zeker inspireren in het persoonlijke leven en ook in de politiek. Daarmee maak je je echter ook kwetsbaar, zeker als men die inspiratie tot het karakter van een politieke partij maakt. In het genoemde interview in *Trouw* werd door Marianne

Thieme gesteld dat het CDA ondanks de bijbelse notie van rentmeesterschap vreemd genoeg vaak achterop liep, als het ging om natuur en klimaat. Omdat noties als vrede en gerechtigheid ook bij progressieve partijen centraal staan, mogelijk vanuit andere inspiraties, zoals het humanisme, was de samenwerking met deze partijen voor ons destijds een belangrijke zaak, net als nu bij de Zuidas-dominee. Dat de VVD uit angst om stemmen te verliezen aan Nieuw Rechts aarzelt om de progressieve partijen in het kabinet op te nemen, kan ik nog begrijpen, ook al lijkt Rutte zich gelukkig weer wat positiever te hebben geuit in die richting. Maar dat het CDA zich zo tegen de progressieve partijen uitsprak, lijkt nogal strijdig met de religieuze inspiratie van die partij. Een grote confessionele partij heeft bovendien als nadeel dat die het imago van de kerk in het land kan beschadigen, zeker als zij zich in het centrum van de macht bevindt. Politieke partijen kunnen immers beleidsfouten maken of miskleunen. De irritatie daarover kan dan nogal eens, hoezeer ook onterecht, overslaan op een of meerdere kerken. Iets wat trouwens ook geldt voor moslim-politieke activiteiten en strijdbare clubs en de associatie die dan kan worden gemaakt naar de moskee of naar de moslims.

Inmiddels staat er een nieuw kabinet aan te komen, of is dat er al als u dit leest. Velen zijn er niet blij mee, omdat de progressieve partijen niet mogen meedoen en het een kopie lijkt van het kabinet dat de toeslagenaffaire op zijn naam heeft staan. Maar het is niet anders. Wie weet brengt het toch iets goeds teweeg.

Bericht van de redactie

De HN is primair opgezet als blad ter informatie. In de loop der jaren zijn daarnaast de thema-artikelen kenmerkend geworden voor de HN.

Wij zien dat de meeste informatie de leden nu bereikt via de website en de nieuwsbrieven. Algemene informatie (bijv. over de vieringen) wordt op de website gezet; informatie over personen (bijv. overlijdensberichten) staan in de nieuwsbrieven die aan de leden worden verzonden. Het is daarom niet nodig of niet toegestaan (AVG) die informatie in de HN te herhalen. De HN zal daardoor wat dunner worden. Wij willen de nadruk leggen op de thema-artikelen. Om de kwaliteit daarvan te waarborgen zullen we de verschijning terugbrengen van zes keer naar vier keer per jaar.

HN gaat digitaal

Het drukken van de HN in de gebruikelijke oplage is een te zware belasting gebleken voor de printer op Rap 100. In overleg met het bestuur van de Vereniging Ekklesia Leiden is daarom besloten zoveel mogelijk over te gaan op een digitale verspreiding van het blad. Het drukken op papier kan zodoende beperkt blijven tot de betalende postabonnees.

Daarom zal vanaf januari 2022 de HN in beginsel digitaal worden uitgebracht. Een pdf is dan te downloaden en te lezen via een link in de nieuwsbrief en op de website. Daaraan zijn geen kosten verbonden.

Postabonnementen

De keuze voor een postabonnement blijft bestaan. De werkelijk kosten van drukken en bezorging worden dan in rekening gebracht. Het jaarabonnement van 20 euro dient vooraf te worden betaald.

Vier nummers per jaar

De HN zal vanaf 2022 vier keer per jaar verschijnen. De informatie uit de nieuwsbrieven en van de website zal niet worden herhaald. De nadruk zal liggen op de thema-artikelen en de rubrieken.

Wij realiseren ons dat de omslag van papier naar digitaal een behoorlijke verandering zal betekenen voor veel lezers. Maar wij hebben gemeend in een wereld met een steeds toenemende digitalisering deze stap te kunnen zetten.

Gertrüd Warmerdam

Na een mooie zomer krijg ik een beetje heimwee naar de lange mooie dagen met veel zon. De bladeren van de bomen zijn groen in de zomer. Wanneer de temperatuur te hoog is buiten, kunnen de bladeren dienen als een parasol tegen de hete zon. Na de zomer wil ik de mooie lange dagen met veel zon een beetje vasthouden. Wanneer de bladeren van kleur veranderen ben ik om: een nieuwe tijd van het jaar is aangebroken met bomen in mooie herfstkleuren.

De mooie kleuren geven een nieuwe dimensie na de mooie zomer. Door de nieuwe kleuren in dit jaargetijde kan ik genieten van deze periode van het jaar. Wat is het heerlijk te wandelen in de bossen met de bladeren van de bomen in de kleuren geel, rood, bruin en ook nog groen. Daarnaast zijn er de paddenstoelen, eikels en kastanjes om te bewonderen en te zoeken.

De zomer is een mooi seizoen waarin ik lekker buiten kan lopen zonder jas. Ook in de nazomer en de herfst is het heerlijk genieten van de nieuwe kleuren van de bomen op straat en in het bos met de warme jas aan en de kraag omhoog.

Vergeet niet naar buiten te gaan en het bos in, want na een harde storm in november, zijn de bladeren van de bomen en is de winter in aantocht met voornamelijk kale takken aan de bomen.

Het vlammend rood

de bosrand
staat nog vlammend
in rood krijgt bij het
afscheid van de zomer

waar groen
al donker duistert
draden elkaar kruizen
tot herfstige huizen

heeft zij de zon gekeerd
in de hete dagen hitte
geweerd en verwezen
naar trillende einders

zij was de poort
van het schaduwrijke bos
het veilige oord
voor schuilende dieren

nu kaalt de dood
als brekende wind
vergeten takken in het
vergeten vlammend rood

wil melker

4 september 2015